

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ DAİRE

HAYRETTİN DEMİR v. TÜRKİYE

(Başvuru No. 2091/07)

KARAR

STRASBOURG

24 Temmuz 2012

İşbu karar kesin olup, şekli düzeltmelere tabi olabilir.

Hayrettin Demir v. Türkiye davasında,

3 Temmuz 2012 tarihinde,

Başkan

Isabelle Berro-Lefèvre,

Yargıçlar

Guido Raimondi, **Hayrettin Demir v. Türkiye davasında,**

Hellen Keller,

3 Temmuz 2012 tarihinde,

ve *Daire Yazı İşleri Müdür Yardımcısı* Françoise Elens-Passos'un katılımıyla oluşturulan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Dairesi), yapılan gizli müzakereler sonrasında, aynı tarihte aşağıdaki kararı vermiştir:

USUL

1. Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan (2091/07 no'lu) dava, Türk vatandaşı Hayrettin Demir'in ("başvuran") Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne ("AİHM") 28 Aralık 2006 tarihinde, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ("Sözleşme") 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvurudan ibarettir.

2. Başvuran, Diyarbakır'da görev yapan avukat M. Özbekli tarafından temsil edilmektedir. Türk Hükümeti ("Hükümet") ise kendi görevlisi tarafından temsil edilmektedir.

3. Başvuru, 3 Şubat 2010 tarihinde Hükümet'e tebliğ edilmiştir.

4. Başvuruda yer alan hususlar AİHM'nin yerleşik içtihatlarına konu olduğundan, AİHM başvuruyu incelemek üzere üç yargıçtan oluşan bir Heyet görevlendirmeye karar vermiştir.

OLAY VE OLGULAR

DAVANIN KOŞULLARI

5. Başvuran Hayrettin Demir, 1971 doğumlu bir Türk vatandaşı olup, halen Diyarbakır cezaevinde tutuklu bulunmaktadır.

6. Başvuran ve bazı şüpheliler, yasadışı örgüt *Hizbullah* üyesi oldukları şüphesiyle 8 Mart 1995 tarihinde Mardin'de güvenlik kuvvetleri tarafından yürütülen

bir operasyon kapsamında yakalanmıştır. Başvuran gözaltına alınmadan önce bir doktor tarafından muayene edilmiş ve herhangi bir kötü muamele bulgusu tespit edilmemiştir.

7. Başvuran, polis tarafından sorgulandığı sırada işkence gördüğünü ve yanında avukat bulunmadan suç unsuru içeren ifadeyi imzalamaya zorlandığını iddia etmiştir.

8. Başvuran 4 Nisan 1995 tarihinde bir doktor tarafından muayene edilmiş ve herhangi bir yaralanma tespit edilmemiştir.

9. Başvuran 5 Nisan 1995 tarihinde Cumhuriyet savcısı akabinde hakim huzuruna çıkarılmış ve gözaltındayken kötü muamele gördüğünü iddia etmiştir. Polis memurları tarafından kollarından asıldığını, kendisine elektrik verildiğini ve dövüldüğünü iddia etmiştir. Daha sonra, aynı gün hakim başvuran hakkında tutuklama kararı vermiştir.

10. Başvuran, 11 Nisan 1995 tarihinde *Hizbullah'a* karşı yürütülen aynı operasyonda yakalanan diğer on iki şüpheli ile birlikte, gözaltında kötü muamele gördükleri iddiası ile Mardin Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulunmuştur.

11. Başvuranın, cezaevi yetkililerinden başka bir doktor muayenesinden geçmeyi talep etmesi üzerine, 12 Nisan 1995 tarihinde, kamuya ait bir sağlık merkezinde bir doktor tarafından muayene edilmiş ve kollarının iç kısımlarında ve el bilekleri ile dirseklerinin arasında çürükler tespit edilmiştir.

12. Cumhuriyet savcısı, işkence iddiaları şüphesiyle bazı polis memurlarının ifadesine başvurmuş, ancak polis memurları suçlamaları reddetmiş ve daha sonra alınan doktor raporu ile başvuranın kollarında tespit edilen çürüklerin, gözaltından salıverildikten sonra oluştuğunu ileri sürmüşlerdir.

13. 30 Mayıs 1995 tarihinde Mardin Cumhuriyet savcısı, başvuranın vücudunda herhangi bir yaralanma tespit etmeyen ve gözaltı süresinin başında ve sonunda alınan doktor raporlarını dikkate alarak, polis memurları hakkında takipsizlik kararı vermiştir. Bu bağlamda savcı, başvuranın gözaltında kötü muamele gördüğü

yönündeki iddialarını dayanaktan yoksun bulmuştur. Karar başvurana 13 Temmuz 1995 tarihinde tebliğ edilmiştir.

14. Bu esnada Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet savcısı, 23 Mayıs 1995 tarihinde, yasadışı örgüt üyeliği ve örgüt adına cinayet, saldırı ve kundaklama gibi bir dizi yasadışı faaliyette bulunma suçlamasıyla, başvuran ve başka yirmi dört şahıs aleyhinde bir iddianame hazırlamıştır.

15. 18 Haziran 1999 tarihinde yapılan Anayasa değişikliği neticesinde Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'ndeki askeri hakim yerine sivil hakim atanmıştır.

16. 16 Haziran 2004 tarih ve 5190 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinin ardından, ceza davası Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi'ne devredilmiştir.

17. Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi'ndeki yargılama sırasında, başvuranın tutukluluk halinin kanuna uygunluğu, 5271 sayılı Kanun'un 108. maddesi uyarınca değerlendirilmiş ve atılı suçların niteliği, isnat edilen suçları işlemiş olduğu yönünde kuvvetli şüphe bulunması ve dosyadaki delil durumu dikkate alınarak tutukluluk halinin devam etmesi gerektiğine karar verilmiştir.

18. 31 Mart 2005 tarihinde Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi, yasadışı örgütün el konulan belgeleri, balistik ve otopsi raporları, polis, Cumhuriyet savcısı ve hakim tarafından alınan ifadeler, gözaltının başında ve sonunda alınan doktor raporları, duruşma sırasında tanıklar ve diğer sanıkların verdikleri ifadeler gibi bir dizi delile dayanarak, başvuranın *Hizbullah* üyesi olarak çok sayıda kişinin öldürülmesi dahil olmak üzere, bir dizi terör faaliyetinde bulunmuş olduğunu tespit etmiştir. Ardından ilk derece mahkemesi, eski Ceza Kanunu'nun 146. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, başvuranı anayasal düzeni yıkmaya teşebbüsten suçlu bulmuş ve ömür boyu hapis cezasına çarptırılmasına hükmetmiştir.

19. 1 Haziran 2005 tarihinde yeni Ceza Kanunu yürürlüğe girmiştir.

20. 11 Aralık 2006 tarihinde Yargıtay, yeni Ceza Kanunu hükümleri çerçevesinde tekrar değerlendirilmesi gerektiği gerekçesiyle kararı bozmuştur.

21. 9 Kasım 2007 tarihinde ilk derece mahkemesi, eski Ceza Kanunu’nun 146. Maddesi gereğince, başvurayı tekrar suçlu bulmuş ve ömür boyu hapis cezasına çarptırılmasına hükmetmiştir.

22. 19 Ocak 2009 tarihinde karar Yargıtay tarafından onanmıştır.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

I. SÖZLEŞME’NİN 3. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

23. Başvuran, Sözleşme’nin aşağıda yer alan 3. Maddesinin ihlal edilerek, gözaltında tutulurken kötü muameleye uğradığını ileri sürmüştür:

“Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı muamele ya da cezaya tabi tutulamaz.”

24. Hükümet, iç hukuk yolları tüketilmediği ya da, alternatif olarak, altı ay kuralına uyulmadığı gerekçesiyle, başvurunun bu kısmının Sözleşme’nin 35. maddesinin 1. paragrafı gereğince reddedilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Başvuranın Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 165. maddesinde düzenlenen iç hukuk yollarından faydalanmadığını ve Cumhuriyet savcısının takipsizlik kararına Ağır Ceza Mahkemesi nezdinde itiraz etmediğini iddia etmiştir. Hükümet, başvuranın Cumhuriyet savcısının polis memurları hakkındaki 30 Mayıs 1995 tarihli takipsizlik kararının, kararının kendisine tebliğ edilmediği yönündeki iddialarını reddetmiştir. Bu bağlamda, Cumhuriyet savcısının 30 Mayıs 1995 tarihli kararının başvurana 13 Temmuz 1995 tarihinde tebliğ edilmiş olduğunu gösteren tebligatı ibraz etmiştir.

25. Başvuran, Hükümet’in bu konudaki savunması hakkında herhangi bir yorumda bulunmamıştır.

26. AİHM, başvuran ve aynı güvenlik operasyonunda yakalanan diğer on iki şüphelinin yapmış olduğu suç duyurusunu takiben, gözaltında kötü muamele iddialarına ilişkin olarak Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma yürütüldüğü ve kendilerine yönelik suçlamaları reddeden şüpheli polis memurlarının ifadelerine başvurulduğunu dikkate almaktadır. Başvuranın gözaltına alınmasının başında ve

sonunda düzenlenen ve herhangi bir yaralanma tespit etmeyen sağlık raporlarına dayanarak Cumhuriyet savcısı, 30 Mayıs 1995 tarihinde polis memurlarının söz konusu suçları işlediklerini gösteren kesin bir delil olmadığına ve dolayısıyla haklarında takipsizlik kararı vermiştir. Karar, 13 Temmuz 1995 tarihinde başvurana tebliğ edilmiştir. Ancak başvuran, Ağır Ceza Mahkemesi nezdinde bu karara itiraz etmemiştir.

27. AİHM ayrıca başvuranın, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 165. maddesinde belirtildiği şekliyle savcının takipsizlik kararına Ağır Ceza Mahkemesi nezdinde itiraz etme şeklindeki iç hukuk yolunun etkinliğine itiraz etmemiş olduğunu dikkate almaktadır. Başvuran ayrıca bu türden bir itirazın başarısızlıkla sonuçlanacağını da ileri sürmemiştir.

28. Bu bağlamda AİHM, Cumhuriyet savcılarının takipsizlik kararlarının itiraz sonucunda kaldırılmış olduğunu ve daha sonra şüpheli polis görevlileri aleyhinde ceza kovuşturması başlatılmış olduğunu gösteren emsal kararları kaydetmektedir (bkz., gerekli değişikliklerle, *Epözdemir v. Türkiye* (dec.), no. 57039/00, 31 Ocak 2002, *Fidan v. Türkiye* (dec.), no. 24209/94, 29 Şubat 2000).

29. Sonuç olarak AİHM, davanın koşulları çerçevesinde, başvuranın Sözleşme'nin 35. maddesinin 1. paragrafında yer alan iç hukuk yollarını tüketme kuralına uygunluk sağlamadığı görüşündedir. Dolayısıyla başvuranın Sözleşme'nin 3. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvuru kabul edilebilir değildir ve Sözleşme'nin 35. maddesinin 4. paragrafı uyarınca reddedilmiştir (bkz., *Saraç v. Türkiye* (dec.), no. 35841/97, AİHM).

II. SÖZLEŞME'NİN 5. MADDESİNİN 3. PARAGRAFININ İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

30. Başvuran, Sözleşme'nin herhangi bir maddesine dayanmaksızın, yargılama öncesi tutukluluk süresinin aşırı uzun olduğu yönünde şikayette bulunmuştur.

31. AİHM bu hususu, Sözleşme'nin aşağıda belirtilen 5. maddesinin 3. paragrafı uyarınca inceleyecektir.

“Yakalanan ya da tutuklanan herkes, işbu Maddenin 1 (c) fıkrası hükümleri uyarınca, ... makul bir süre içinde yargılanma ya da yargılama sürerken salıverilme hakkına sahiptir. Salıverilme, duruşmada hazır bulunulacağı teminatının verilmesi koşuluna bağlanabilir.”

32. Hükümet başvuranın savunmasına itiraz etmiştir.

33. AİHM, aksini beyan edecek herhangi bir gerekçe olmadığından, başvuruyu kabul etmektedir.

34. Şikayetin esaslarına ilişkin olarak Hükümet, başvuranın tutukluluk halinin, yasadışı örgüte katılmış olma yönünde makul şüphelerin varlığına dayandığını belirtmiştir. Suçun ciddiyeti ve kaçma riski dikkate alındığında, yargılama sırasında başvuranın tutuklu kalması kamu çıkarı açısından gerçek bir gerekliliktir.

35. AİHM, başvuranın tutukluluk halinin, yakalanması ile 8 Mart 1995 tarihinde başladığı ve Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi tarafından hakkında mahkumiyet hükmü verildiği 9 Kasım 2007 tarihinde sona erdiğini dikkate almaktadır. Başvuranın, Sözleşme’nin 5. maddesinin 1 (a) paragrafı uyarınca mahkumiyet kararı aldıktan sonra tutuklu kaldığı süre (31 Mart 2005 ve 11 Aralık 2006 tarihleri arasında geçen süre), başvuranın toplam tutukluluk süresinden çıkarıldığı zaman, başvuranın yargılama öncesi tutukluluk süresi toplamda on yıl ve on bir ay olmuştur (bkz., *Solmaz v. Türkiye*, no. 27561/02, §§ 36-37, 16 Ocak 2007).

36. AİHM, aşırı uzun tutukluluk sürelerini konu edinen davalarda, Sözleşme’nin 5. maddesinin 3. paragrafının ihlallerini sıklıkla tespit etmiştir (bkz., örneğin, *Tutar v. Türkiye*, no. 11798/03, § 20, 10 Ekim 2006 ve *Cahit Demirel v. Türkiye*, no. 18623/03, § 28, 7 Temmuz 2009). Kendisine ibraz edilmiş olan tüm bilgi ve belgeleri inceleyen AİHM, Hükümet’in mevcut davada farklı bir sonuca varılmasını sağlayacak nitelikte herhangi bir olgu ya da savunma yapmamış olduğunu dikkate almaktadır. AİHM, bu husustaki içtihatlarını dikkate alarak, mevcut davada başvuranın tutukluluk süresinin aşırı uzun olduğuna karar vermektedir.

37. Dolayısıyla, Sözleşme’nin 5. maddesinin 3. paragrafı ihlal edilmiştir.

III. SÖZLEŞME’NİN 6. MADDESİNİN İHLALİ EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

1. Adil yargılanma hakkı

38. Başvuran, yerel mahkemelerin, gözaltındayken kendisinden zorla ve yanında avukatı bulunmadan alınan ifadeye dayanmaları nedeniyle, adil yargılanma hakkından mahrum bırakıldığı gerekçesiyle, Sözleşme’nin 6. maddesinin 1. paragrafı uyarınca başvuruda bulunmuştur.

39. AİHM, Sözleşme’nin aşağıda belirtilen 6. maddesinin 1 ve 3 (c) paragrafları uyarınca başvurunun incelenmesini uygun bulmaktadır:

“1. Herkes, ... kendisine yöneltilen suçlamalarla ilgili olarak, ... [bir] mahkeme tarafından, ... adil yargılanma hakkına sahiptir.”

3. Kendisine suçlama yöneltilen herkes, en azından aşağıdaki haklara sahiptir:

...

(c) kendi kendini savunmak ya da kendi seçeceği bir yasal yardım almak ya da yasal yardım almak için maddi olanaklardan yoksun ve adaletin selameti gerektiriyorsa, görevlendirilecek bir avukatın hizmetinden ücretsiz yararlanmak.”

40. Hükümet, bu iddialara itiraz etmiş ve başvuran hakkında verilen hükmün gözaltında iken polis tarafından alınmış olan ifadeye dayanmadığı ve yetkililerin, başvuranın yakalanması ve gözaltındayken polis tarafından sorgulanması sırasında o tarihte yürürlükte olan iç mevzuata tamamen uygun hareket ettiklerini ileri sürmüştür.

41. AİHM, başvurunun bu kısmının, Sözleşme’nin 35. maddesinin 3. paragrafı anlamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığını kaydetmektedir. AİHM ayrıca, başka bir kabul edilemezlik gerekçesi bulunmadığını tespit etmektedir. Dolayısıyla, başvuru kabul edilebilir olarak beyan edilmelidir.

42. AİHM, ceza davalarında Sözleşme’nin 3. maddesini ihlal edecek şekilde elde edilen delillerin kullanılmasının, bu türden deliller hüküm verirken kesin olarak kullanılmasa da, adil yargılanma hakkının ihlali anlamına geldiği görüşündedir (bkz., *Jalloh v. Almanya* [GC], no. 54810/00, § 99, AİHM 2006-IX ve *Söylemez v. Türkiye*,

no. 46661/99, § 23, 21 Eylül 2006). AİHM ayrıca, 3. madde uyarınca başvuru yapılmamasının, 6. maddede belirtilen teminatlara uygunluğu değerlendirmek amacıyla AİHM tarafından başvuranın iddialarının dikkate alınmamasını gerektirecek bir durum olmadığı görüşündedir (bkz., *Örs ve Diğerleri v. Türkiye*, no. 46213/99, § 60, 20 Haziran 2006 ve *Kolu v. Türkiye*, no. 35811/97, § 54, 2 Ağustos 2005).

43. AİHM ayrıca, kötü muamele iddialarının, uygun delillerle desteklenmesi gerektiğinin altını çizmektedir (bkz., özellikle, *Tanrıkulu ve Diğerleri v. Türkiye* (dec.), 45907/99, 22 Ekim 2002). Bu türden delilleri incelerken AİHM genelde, “makul şüphenin ötesinde” ispat standardını uygulamaktadır (bkz., *Avşar v. Türkiye*, no. 25657/94, § 282, AİHM 2001-VII (hülasa)). Ancak bu türden bir ispat, yeterli derecede güçlü, açık ve uyumlu sonuçlar ya da aksi ispat edilemeyen benzer fiili karinelere dayanmaktadır (bkz., *İrlanda v. Birleşik Krallık*, 18 Ocak 1978 tarihli karar, § 161, Seri A no. 25).

44. AİHM bu davada, gözaltında bulunduğu süre zarfında başvuranın kollarından asıldığı, elektrik verildiği ve polis tarafından dövüldüğü iddialarını değerlendirmektedir. Ancak, polis tarafından gözaltına alınmasının başında ve sonunda düzenlenen sağlık raporlarına göre, başvuruda herhangi bir yaralanma tespit edilmemiştir.

45. Başvuran, polis görevlileri hakkında Mardin Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulunmuş ve 12 Nisan 1995 tarihinde, kollarının iç kısmında çürükler olduğunu tespit eden yeni bir sağlık raporu almıştır. Ceza soruşturması sırasında polis memurları, tespit edilen çürüklerle başvuranın gözaltında iken gördüğü muamele arasında bir nedensel ilişki olduğu iddiasına karşı çıkmış ve bu çürüklerin gözaltından salıverildikten sonra oluştuğunu ileri sürmüşlerdir.

46. Gözaltından salıverildiği 13 Temmuz 1995 tarihinde başvuranın vücudunda herhangi bir yaralanma olmadığını tespit eden sağlık raporuna dayanarak, Mardin Cumhuriyet savcısı tarafından başvuranın işkence iddiası dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle reddedilmiş ve ardından polis görevlileri hakkında takipsizlik kararı verilmiştir. Başvuran bu karara itiraz etmemiştir.

47. AİHM, Sözleşme'nin 3. maddesi uyarınca yapılan başvurunun, iç hukuk yolları tamamen tüketilmediği için kabul edilemez olduğunu beyan etmektedir (bkz., yukarıdaki 29. madde). Başvuranın polis tarafından gözaltında işkence gördüğü iddiasına ilişkin olarak AİHM, şikayetin Mardin Cumhuriyet savcısı tarafından incelendiği, ancak dayanaktan yoksun bulunduğunu dikkate almaktadır. Benzer bir şekilde AİHM, gözaltından salıverildikten yedi gün sonra 12 Nisan 1995 tarihinde düzenlenen sağlık raporundaki tespitlerin, başvuranın iddialarını tamamen desteklemediği veya bu iddialara karşılık gelmediğini değerlendirmektedir. Bu bağlamda AİHM, ilk derece mahkemesinin esas aldığı başvuranın polisteki ifadesinin, kötü muamele yoluyla elde edilmiş olduğu yönündeki başvuranın iddiasının, makul şüphe ötesinde kanıtlanamadığı görüşündedir.

48. AİHM, duruşmadan önce başvuranın, yanında avukatı bulunmadan polise suç unsuru içeren ifade vermiş olduğunu dikkate almaktadır (bkz., yukarıdaki 7. Madde). Mevcut davada, başvuranın kötü muamele görmüş olduğu ya da gözaltında iken polis tarafından ifadesinin zorla alınmış olduğu hususunda makul şüphe ötesinde bir sonuca varılamadığından AİHM, başvurunun bu kısmını yalnızca, yargılama öncesinde yanında avukat bulunmadan alınan ifadelerin ilk derece mahkemesi tarafından kullanılmış olması dairesinde değerlendirmektedir (bkz., *Taşçıgil v. Türkiye*, no. 16943/03, § 35, 3 Mart 2009).

49. AİHM, gözaltı süresince başvuranın yasal yardım alma hakkından mahrum bırakıldığı hususunda taraflar arasında bir ihtilaf olmadığını kaydetmektedir. Başvuranın avukat bulundurma hakkına yönelik sınırlandırma sistemli olup, Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin yargı yetkisi altındaki suçlara ilişkin olarak gözaltında bulundurulana herkese uygulanmaktadır (bkz., *Salduz v. Türkiye* [GC], no. 36391/02, § 61, 27 Kasım 2008).

50. Bu bağlamda AİHM, adil yargılanma hakkının yeterince "icrası mümkün ve etkili" olabilmesi amacıyla, belirli bir davanın özel koşullarına göre ilgili hakkın sınırlandırılmasını zorunlu kılan sebepler olmadıkça, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. paragrafı uyarınca kural olarak, bir şüphelinin polis tarafından ilk sorgulandığı zamandan itibaren avukat bulundurması hakkı bulunduğunun altını çizmektedir. Yukarıda belirtilenler ışığında AİHM, duruşmada ve daha sonra temyiz yoluyla, başvuranın aleyhindeki delile itiraz etme fırsatı olmakla birlikte, başvuranın

gözetiminde iken yasal yardım hakkından mahrum bırakılmış olmasının, savunma hakkını geri döndürülemez şekilde etkilediğine karar vermektedir.

51. Bu görüşler ışığında AİHM, mevcut davada Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. paragrafı ile bağlantılı olarak, Sözleşme'nin 6. maddesinin 3(c) paragrafının ihlal edildiğine karar vermektedir.

2. Ceza yargılamasının süresi

52. Başvuran, yargılama süresinin Sözleşme'nin aşağıda belirtilen 6. maddesinin 1. paragrafında belirtilen “makul süre” gerekliliğini karşılamadığı yönünde başvuruda bulunmuştur:

“Herkes, ... kendisine yönetilen suçlamalar konusunda karar verecek olan ... [bir] mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde ... görülmesi hakkına sahiptir.”

53. Hükümet bu iddiaya itiraz etmiştir.

54. AİHM, söz konusu ceza yargılamasının, başvuranın yakalanması ile 8 Mart 1995 tarihinde başladığı ve Yargıtay tarafından kesin kararın verildiği 19 Ocak 2009 tarihinde sona erdiğini dikkate almaktadır. Dolayısıyla yargı yetkisinin iki seviyesi nezdinde toplam süre, on üç yıl on ay olmuştur.

55. AİHM, bu başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olmadığı veya başka bir kabul edilemezlik gerekçesi bulunmadığına karar vermektedir. Dolayısıyla, başvuru kabul edilebilir olarak beyan edilmelidir.

56. Başvurunun esaslarına ilişkin olarak Hükümet, yasadışı bir örgüt adına işlenen suçların soruşturulmasının karmaşıklığı, delil toplanmasındaki zorluk, şüpheli sayısı, davaya dahil olan müdahil ve davacı tarafların sayısı gerekçeleriyle, mevcut davadaki yargılama süresinin makul olduğunu ileri sürmüştür. Bu bağlamda Hükümet, davada ulusal yetkililere atfedilecek nitelikte bir gecikme olmadığını belirtmiştir.

57. Başvuran şikâyetini sürdürmüştür.

58. AİHM, yargılama süresinin makul olup olmadığı hususunun, davanın koşulları, başvuran ve ilgili yetkililerin yargılama esnasındaki davranışları gibi ölçütler esas alınarak değerlendirilmesi gerektiğini yinelemektedir (bkz., çok sayıda diğer yetkililerle birlikte, *Daneshpayeh v. Türkiye*, no. 21086/04, § 26, 16 Temmuz 2009).

59. AİHM, mevcut davadakine benzer hususlara konu davalarda, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. paragrafının ihlallerini sıklıkla tespit etmektedir (bkz., *Hasan Döner v. Türkiye*, no. 53546/99, § 54, 20 Kasım 2007; *Uysal ve Osal v. Türkiye*, 1206/03, § 33, 13 Aralık 2007 ve *Can ve Gümüş v. Türkiye*, no. 16777/06 ve 2090/07, § 19, 31 Mart 2009). Kendisine sunulmuş olan tüm bilgi ve belgeleri inceleyen AİHM, ceza yargılaması süresinin çok uzun olduğuna ve “makul süre” gerekliliğini karşılamadığına karar vermektedir (bkz., yukarıda atıfta bulunulan *Daneshpayeh v. Türkiye*, § 28).

60. Dolayısıyla, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. paragrafı ihlal edilmiştir.

IV. SÖZLEŞME’NİN 13. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

61. Başvuran son olarak, Türk kanunları uyarınca, ceza yargılamasının uzunluğuna itiraz edebileceği bir iç hukuk yolu bulunmadığı hususunda şikayette bulunmuştur. Başvurusunda, Sözleşme'nin aşağıda belirtilen 13. maddesini esas almıştır.

“Sözleşme’de tanınmış hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, ... ulusal yetkililere, etkili bir başvuru yapma hakkına sahiptir.”

62. Hükümet bu hususta bir yorumda bulunmamıştır.

63. Bu başvuru, ceza yargılamasının süresine ilişkin olarak Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. paragrafı uyarınca yapılan yukarıda belirtilen başvuru ile bağlantılı olduğundan, aynı şekilde kabul edilir beyan edilmelidir. AİHM, daha önceki benzer davaları incelemiş ve Türk kanunları uyarınca başvuranın yargılama süresinin aşırı

uzunluğuna itiraz edebileceği etkili bir başvuru yolu olmadığından, Sözleşme'nin 13. maddesinin ihlal edilmiş olduğu davalar bulmuştur (bkz., yukarıda belirtilen *Daneshpayeh*, §§ 37 ve 51; *Bahçeyaka v. Türkiye*, no. 74463/01, §§ 26-30, 13 Temmuz 2006 ve *Tendik ve Diğerleri v. Türkiye*, no. 23188/02, §§ 34-39, 22 Aralık 2005). Mevcut davada da, bundan farklı bir sonuca götürecek herhangi bir gerekçe bulunmamaktadır.

64. Dolayısıyla, 13. madde ihlal edilmiştir.

V. SÖZLEŞME'NİN DİĞER MADDELERİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

65. Başvuran, Sözleşme'nin herhangi bir maddesine dayanmadan, 1995 yılında yakalandığına dair aile üyelerinin bilgilendirilmediği hususunda şikayette bulunmuştur. Bu başvurunun Sözleşme'nin 5. maddesi 2. paragrafı altında değerlendirilebileceği öngörölmekle birlikte AİHM, başvuranın 5 Nisan 1995 tarihinde gözaltından salıverilmiş olduğu, ancak AİHM'ye başvurusunu 28 Aralık 2006 tarihinde yapmış olduğunu kaydetmektedir. Dolayısıyla başvurunun bu kısmı, Sözleşme'nin 35. maddesi 1. paragrafında belirtilen altı ay kuralına uygunluk sağlamamaktadır.

66. Başvuran esasında, Sözleşme'nin 5. maddesinin 4. paragrafı uyarınca, uzun tutukluluk süresi için etkili başvuru hakkı olmadığı gerekçesiyle başvurmuştur. AİHM, 5. maddenin 4. paragrafı hükümlerinin, bir kişinin tutukluluk halinin uzatılmasına ilişkin kararlara karşı yapılan itirazların değerlendirdiği davalara uygulandığını hatırlatmaktadır (bkz., *Altınok v. Türkiye*, no. 31610/08, §§ 39-40, 29 Kasım 2011). Ancak AİHM bu davada, tutukluluk süresini uzatan ilk derece mahkemesinin kararına, başvuranın hiçbir zaman itiraz etmemiş olduğunu değerlendirmektedir. Dolayısıyla bu başvuru, açıkça dayanaktan yoksun olduğundan kabul edilemez niteliktedir ve Sözleşme'nin 35. maddesi 4. paragrafı uyarınca reddedilmelidir.

67. Başvuran, kendisini yargılayan Diyarbakır Güvenlik Mahkemesi'nde askeri bir yargıcın görev yapması nedeniyle, bağımsız ve tarafsız bir mahkemede adil yargılanma hakkından mahrum bırakılmış olduğunu ileri sürmüştür. AİHM, davanın başlangıç aşamasında, başvuranın, askeri bir hakim de yer aldığı Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde yargılanmış olmakla birlikte, 1999 yılında Anayasa değişikliğine gidildiği ve Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'ndeki askeri hakim yerine sivil hakim atandığını kaydetmektedir. Dava devam ederken, Devlet Güvenlik Mahkemeleri kaldırılmış ve başvuran aleyhindeki ceza davası, daha sonra kendisini suçlu bulan Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi'ne devredilmiştir. Dolayısıyla başvuranın Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin bağımsızlık ve tarafsızlığına ilişkin başvurusu, açıkça dayanaktan yoksun olduğu için, Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. ve 4. paragrafları uyarınca reddedilmelidir (bkz., diğerleri ile birlikte, *Osman v. Türkiye*, no. 4415/02, § 17, 19 Aralık 2006).

VI. SÖZLEŞME'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

68. Başvuran, maddi ve manevi tazminat olarak 50,000 Euro talep etmiştir. Başvuran genel anlamda, dava sırasında gerçekleşen masraf ve giderlerinin karşılığını talep etmiştir. Ancak belirli bir tutar belirtmemiş ve bu talebini herhangi bir belgeye dayandırmamıştır.

69. Hükümet bu talebe itiraz etmiştir.

70. AİHM, tespit edilen ihlallerle iddia edilen maddi zarar arasında herhangi nedensel bir ilişki bulamamış ve dolayısıyla bu talebi reddetmiştir. AİHM, hakkaniyet temelinde başvurana 14,400 Euro manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir.

71. Mevcut davada başvuranın adil yargılanma hakkının ihlal edilmiş olduğunun tespiti ile ilgili olarak AİHM, en uygun ıslah yolunun, başvuran tarafından da bu şekilde talep edilmesi halinde, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. paragrafı gereğince, başvuranın yeniden yargılanması olacağı görüşündedir (bkz., yukarıda belirtilen *Salduz*, § 72).

72. Masraf ve giderlere ilişkin olarak AİHM, kendi içtihatlarına göre bir başvuranın, fiili olarak gerçekleştirildikleri, gerekli oldukları ve tutar olarak makul olduklarının gösterilmesi halinde, gerçekleşen masraf ve giderleri alma hakkına sahip olduğunu kaydetmektedir. Mevcut davada AİHM, başvuranın talebini destekleyecek herhangi bir belge sunmadığını dikkate almaktadır. Buna bağlı olarak AİHM, bu başlık altında herhangi bir tazminat ödenmemesine karar vermiştir (bkz., *Karataş ve Yıldız ve Diğerleri v. Türkiye*, no. 4889/05, 4897/05, 24009/05, 33694/05, 37759/05, 42996/06, 43031/06, 43019/06, 43038/06 ve 43054/06, § 30, 16 Temmuz 2009).

73. AİHM, gecikme faizi oranı olarak Avrupa Merkez Bankası tarafından marjinal kredilere uygulanan faiz oranına üç puan eklemek suretiyle elde edilecek oranın uygun olduğu görüşündedir.

BU GEREKÇELERLE MAHKEME OYBİRLİĞİYLE

1. Başvuranın, yargılama sırasındaki tutukluk süresi, aleyhindeki ceza davasının süresi, sürenin uygunsuz bir şekilde uzun olduğuna itiraz edecek etkili bir başvuru hakkı olmaması ve avukat bulundurma hakkından mahrum bırakılması hususlarındaki başvurusunun kabul edilebilir olduğunu ve başvurusunda talep ettiği diğer hususların kabul edilebilir olmadığını *beyan eder*;
2. Başvuranın yargılama öncesi tutukluluk süresinin aşırı uzun olması nedeniyle, Sözleşme'nin 5. maddesinin 3. paragrafının ihlal edildiğine *karar verir*;
3. Başvuran aleyhindeki ceza davasının çok uzun sürmesi nedeniyle, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. paragrafının ihlal edildiğine *karar verir*;
4. Gözaltındayken başvuranın yasal yardım alma hakkından mahrum bırakılması nedeniyle, 6. maddenin 1. paragrafı ile bağlantılı olarak, Sözleşme'nin 6. maddesinin 3(c) paragrafının ihlal edildiğine *karar verir*;
5. Davanın çok uzun sürmesine itiraz etmek üzere etkin bir iç hukuk yolu olmadığından, Sözleşme'nin 13. maddesinin ihlal edildiğine *karar verir*;

6.

- (a) davalı Devletin başvurana, manevi tazminat olarak, üç ay içinde, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden Türk Lirası'na çevrilmek üzere, 14,400 Euro (on dört bin dört yüz Euro) ve vergi olarak ödenmesi gerekebilecek tutarları ödemesine ve
- (b) yukarıda belirtilen üç aylık sürenin bittiği tarihten itibaren, ödeme gününe kadar, yukarıda belirtilen tutarlara Avrupa Merkez Bankası tarafından marjinal kredilere uygulanan faiz oranına üç puan eklemek suretiyle elde edilecek oranda basit faiz işletileceğine *karar verir*;

7. Başvuranın adil tazmine ilişkin diğer taleplerini *reddeder*.

İşbu karar İngilizce dilinde tanzim edilmiş ve AİHM İçtüzüğü'nün 77. Maddesinin 2. ve 3. paragrafları uyarınca 24 Temmuz 2012 tarihinde yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

Françoise Elens-Passos

Isabelle Berro-Lefèvre

Yazı İşleri Müdür Yardımcısı

Başkan

*Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü İnsan Hakları Daire Başkanlığı tarafından Türkçe'ye çevrilmiş olup, gayri resmi tercümedir.